

INTERAKCIJA PORODIČNE AFEKTIVNE VEZANOSTI I PASIVNE ZAVISNOSTI U PARTNERSKIM ODNOSIMA

Tijana Bogdanić¹, Snežana Samardžić²

¹Univerzitet PIM, Filozofski fakultet, despota Stefana Lazarevića bb, 78 000 Banja Luka, BiH

²JZU Specijalna bolnica za psihijatriju Sokolac, Podromanija bb, 71 350 Sokolac, BiH, nenasok@yahoo.com

ORIGINALAN NAUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 159.922.8:316.356.2

DOI 10.7251/STED2305001B

COBISS.RS-ID 138452481

Primljen rad: 27.01.2023.

Prihvaćen rad: 18.05.2023.

Publikovan rad: 29.05.2023.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Korespondentni autor:

Snežana Samardžić, JZU Specijalna bolnica za psihijatriju Sokolac, Podromanija bb, 71.350 Sokolac, BiH, nenasok@yahoo.com

Copyright © 2022 Tijana Bogdanić, & Snežana Samardžić; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

SAŽETAK

Rad ima za cilj da utvrdi da li postoji statistički značajna povezanost između ranih afektivnih veza roditelja i djece i nivoa pasivne zavisnosti u kasnijim partnerskim vezama. Istraživanje je sprovedeno na ukupnom uzorku od 136 ispitanika, od kojih je 75 žena i 61 muškarac. Za svakog ispitanika bili su primijenjeni sljedeći mjerni instrumenti: Strukturirani upitnik za sociodemografske i porodične podatke (podaci o polu, obrazovanju, bračnom statusu, potpunosti porodice, funkcionalnosti porodice, načinu vaspitanja, alkoholizmu u porodici tokom djetinjstva i psihijatrijskim

bolestima), Upitnik porodičnog afektivnog vezivanja (PAVb) i Skala pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima P-ZUPO, a podaci su prikupljeni preko društvenih mreža. Rezultati istraživanja potvrdili su očekivanu raspodjelu učestalosti četiri tipa obrazaca afektivne vezanosti na našem uzorku. Takođe, djelimično je potvrđeno da se ispitanici različitih obrazaca porodične afektivne vezanosti razlikuju u odnosu na nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima. Ispitanici sa okupiranim obrascem vezanosti pokazuju značajno veći nivo pasivne zavisnosti u partnerskim relacijama u odnosu na ispitanike sa sigurnim obrascem vezivanja, dok razlike u odnosu na ispitanike sa odbacujućim i plašljivim obrascem vezivanja nisu statistički značajne.

Ključne riječi: porodična afektivna vezanost, pasivna zavisnost, partnerski odnosi.

UVOD

Teorija afektivnog vezivanja najčešće se definiše kao teorija o porijeklu i prirodi čovjekove osjećajnosti (Stefanović-Stanojević, 2005). Kao osnovnu funkciju afektivnog vezivanja možemo navesti obezbjeđivanje opstanka. Riječ je o sistemu ponašanja koji se javlja i oblikuje u interakcijama sa primarnim figurama vezanosti i koji igra važnu ulogu u izgrađivanju kognitivnih modela socijalnog života (Nikić i Travica, 2007).

Bowlby afektivnu vezanost definiše kao specifičan, neravnopravan odnos koji se u najranijem djetinjstvu formira između majke i djeteta i traje kroz čitav život (Stefanović-Stanojević, 2005). Prema njemu, afektivna vezanost je zapravo sistem ponašanja koji

funkcioniraju po principu traženja i održavanje blizine sa drugom jedinkom gdje se pritom razvijaju snažna osjećanja. Bowlby je smatrao da je, kada se jednom uspostavi, emocionalno vezivanje trajno i relativno nepromjenljivo i predstavlja stalnu težnju djeteta za uspostavljanjem kontakta sa drugim osobama. Djetetovo iskustvo u porodici, interakciju sa majkom u prvim mjesecima života, ali i tokom djetinjstva i adolescencije, Bowlby smatra najvažnijim za razvoj (Bowlby, 1969). On navodi da dijete, tokom prve tri godine života, konstruiše radne modele o sebi i o drugima, te o njihovim uzajamnim odnosima. Ovi modeli mogu biti pozitivni i negativni, a zasnivaju se na sjećanjima na rana iskustva, stečena u relaciji sa figurama afektivnog vezivanja. Faktorskom analizom je utvrđeno da, u osnovi ovog četvorokategorijalnog modela, stoje dvije dimenzije: dimenzija anksioznosti i dimenzija izbjegavanja (Samardžić, 2021). Kombinacijom ove dvije dimenzije dobijaju se četiri obrasca afektivne vezanosti (Stefanović-Stanojević, 2005):

1. *Sigurni obrazac afektivne vezanosti* odlikuje majčina dostupnost i senzitivnost za potrebe djeteta, koja čini da dijete gradi pozitivnu sliku o sebi i o drugima, pa ova djeca odrastaju u samopouzdanu, sigurnu i komunikativnu osobu;
2. *Okupirani (ambivalentni, zavisni) obrazac afektivne vezanosti* se stvara iz iskustva majčine nedosljednosti u reagovanju na djetetove potrebe, usljed čega dijete formira negativnu sliku o sebi i bira strategiju intenzivnog vezivanja za majku, čija je funkcija kontrolisanje i obezbjeđivanje majčine prisutnosti;
3. *Odbacujući (izbjegavajući) obrazac afektivne vezanosti* se razvija ukoliko je dijete tokom razvoja suočeno sa iskustvom majčinog kontinuiranog i dosljednog nereagovanja na njegove potrebe. U tom slučaju ono postepeno formira odbrambeno uljepšanu sliku o sebi i sliku o drugima kao osobama koje su odbacujuće, nesigurne i na njih se ne može osloniti;
4. *Plasljivi (dezorganizovani) obrazac afektivne vezanosti* stvaraju djeca koja su odrastala uz duševno oboljele roditelje, ili

djeca koja su bila fizički zlostavljana. Karakteriše ih negativna slika i o sebi i o drugima, kao i ambivalentan odnos prema vezivanju.

Empirijska provjera navedenog teorijskog modela ide u prilog njegove primjenljivosti i na partnerske odnose odraslih. Prema Stefanović-Stanojević (2007), osobe koje su razvile sigurni obrazac afektivne vezanosti karakteriše povjerenje i lako stupanje u bliske, partnerske relacije. Za razliku od njih, osobe sa okupiranim obrascem afektivnog vezivanja imaju malo samopouzdanja i generalno lošu sliku o sebi, pa ostaju nezreli, nesamostalni i skloni pretjeranom uključivanju u afektivni odnos. Odbacujuće vezane osobe grade nepovjerenje prema drugima i izbjegavaju bliskost, investirajući samo u sebe. Za osobe sa plasljivim obrascem karakteristično je da je njihova potreba za vezivanjem prožeta strahom od istog, pa ostaju izrazito ambivalentni u relacijama sa partnerom.

Pasivna zavisnost u partnerskim odnosima može se shvatiti kao pretjerano pasivno ponašanje osobe u relaciji sa emotivnim partnerom, praćeno prevelikom odanošću, potrebom za odobravanjem i velikim strahom od napuštanja (Leko, 2018). Na način na koji su definisani, nesigurni obrasci djeluju konceptualno bliski manifestacijama pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima. Mićanović-Cvejić, Šakotić-Kurbalija i Kurbalija (2009), navode da se radi o okupiranom ili ambivalentnom obrascu afektivnog vezivanja, koji podrazumijeva pojačano vezivanje za partnera, kontinuirano provjeravanje njegove odanosti i potrebu da se partner kontroliše, a sve u cilju da se preduprijedi mogućnost napuštanja.

Shaver, & Hazan (1988), su takođe uočili da partnerski odnosi odraslih imaju sličnu dinamiku prethodno opisanom odnosu između roditelja i djeteta. Oni razlikuju anksioznu i izbjegavajuću dimenziju partnerske afektivne vezanosti. Istraživanja su pokazala da su anksiozno vezane osobe sklone traženju stalne pažnje i potvrde ljubavi od partnera, dok osobe sa izbjegavajućim obrascem partnerskog vezivanja potiskuju

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

sopstvene potrebe za bliskošću i skloni su održavanju distance u odnosima sa partnerom (Fisher, & Hammond, 2019). Osobe sa visokim nivoom anksioznosti i izbjegavanja u bliskim odnosima takođe su i manje samopouzdanе u svojim interpersonalnim relacijama (Pedović, 2010).

Prema Šakotić (1996), osobe sa ambivalentnim obrascem u romantičnim interakcijama partnersku ljubav izjednačavaju sa smislom života, te je shvataju kao žrtvovanje, potpunu odanost i potpuno razumijevanje, koje ima odlike simbiotskog stapanja sa partnerom. U istraživanju Mićanovićeve (2005), utvrđena je prevaga nesigurnih oblika afektivnih veza kod depresivnih osoba kako u ranim afektivnim odnosima sa roditeljima, tako i u partnerskim vezama, pri čemu se, kao najzastupljenija, javlja ambivalentna afektivna vezanost. Nalazi studija koje se bave istraživanjem afektivne vezanosti odraslih i njihovog eventualnog uticaja na partnerske odnose nagovještavaju vezu između sigurnog stila vezivanja i samopouzdanja i povjerenja u partnerskim vezama, implicirajući da će, ukoliko roditelji nisu na adekvatan način zadovoljavali emocionalne i druge potrebe djeteta, ono u odrasloj dobi razvijati nesigurne obrasce partnerskog vezivanja i ulaziti u disfunkcionalne veze (Robinson, Segal, & Jaffe, 2022; Leko, 2018; Tianyuan, & Chan, 2012; Nikić, 2011).

Problem i cilj istraživanja

Problem ovog rada je da se ispita interakcija rano stvorenih afektivnih relacija između roditelja i djece i zavisnost u partnerskim odnosima u odrasloj dobi. U tom kontekstu, cilj istraživanja jeste da utvrdimo postoji li statistički značajna povezanost između stila afektivne vezanosti, koji je uspostavljen u djetinjstvu između roditelja i djeteta, i pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima.

Hipoteze

Očekujemo da će se i na našem uzorku potvrditi postojanje četiri obrasca porodične afektivne vezanosti. Očekujemo da će se ispitanici različitih obrazaca PAV razlikovati u odnosu na nivo pasivne zavisnosti u

partnerskim odnosima. Ispitanici sigurnog obrasca porodične afektivne vezanosti reflektovaće taj obrazac i na partnerske odnose i na taj način pokazati niži stepen pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima u odnosu na ispitanike nesigurnog stila vezivanja.

METOD

U istraživanju je primenjen Strukturirani upitnik za sociodemografske i porodične podatke, koji je konstruisan za potrebe ovog istraživanja, a kojim smo prikupljali o starosti ispitanika, polu, obrazovanju, bračnom statusu, potpunosti porodice, funkcionalnosti porodice, načinu vaspitanja, alkoholizmu u porodici tokom djetinjstva i eventualnim psihijatrijskim bolestima.

Za ispitivanje usvojenih obrazaca porodične afektivne vezanosti (PAVb) koristili smo Brennanov Upitnik za procjenjivanje PAV (Brennan, Clark, & Shaver, 1995). Upitnik se sastoji od 18 tvrdnji, koje se odnose na osjećanja ispitanika u porodičnim odnosima. Pri tom, 9 tvrdnji mjeri anksioznost, a drugih 9 mjeri izbjegavanje, pri čemu su obje dimenzije bipolarne. Dimenzija anksioznosti reprezentuje unutrašnji radni model sebe, s tim da na pozitivnom polu ona predstavlja internalizovan osjećaj sopstvene vrijednosti, a na negativnom anksioznost i odbacivanje bliskosti. Dimenzija izbjegavanja reprezentuje radni model drugih, a pozitivan pol ove dimenzije odnosi se na prihvatanje bliskosti, dok negativan pol označava stepen neprihvatanja i izbjegavanja bliskosti. Rezultati su svrstani u jedan od četiri obrasca afektivne vezanosti: sigurni, okupirani, odbacujući i plašljivi (Samardžić, 2021b). Da bismo izračunali koeficijent pouzdanosti našeg testa, koristili smo Cronbach α koeficijent, koji je pokazao da upitnik u globalu ima umjerenu pouzdanost ($\alpha = 0.80$). Provjera pojedinačnih subsakala pokazala je visoku pouzdanost subskale anksioznosti ($\alpha = 0.86$), dok je subskala izbjegavanja umjereno pouzdana ($\alpha = 0.73$). Na osnovu dobijenih podataka možemo reći da je PAV upitnik valjan instrument za mjerenje porodične afektivne vezanosti na našem uzorku.

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

Za ispitivanje pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima, koristili smo P-ZUPO skalu Pasivne Zavisnosti u Partnerskim Odnosima, koja sadrži 30 ajtema, a predstavlja operacionalizaciju hipotetskog konstrukta „bolesne zavisnosti u partnerskim odnosima“, koji potiče iz teorije Karen Hornaj (Mićanović-Cvejić i saradnici, 2009). Instrumentom su obuhvaćeni svi (kontradiktorni) aspekti pasivno-zavisne ličnosti (ličnosti koja je “bolesno zavisna” u partnerskim odnosima), a koji su pomenuti u uvodu (partnerska ljubav je smisao života, podrazumeva stapanje sa partnerom, zahteva žrtvovanje, potpunu odanost, potpuno razumijevanje, „čitanje misli“, postoji neprestana sumnja u partnerovu ljubav i izraziti strah od gubitka partnera, raskid veze je sopstveni neuspjeh, i td) (Mićanović-Cvejić i sar., 2009). Pouzdanost skale P-ZUPO provjerena je Cronbach α koeficijentom. Ukupan koeficijent pouzdanosti ovog upitnika je $\alpha = 0.91$ što nam ukazuje na to da je pouzdanost ovog upitnika veoma visoka.

Uzorak i procedura

Uzorak čini 136 ispitanika, od kojih je 75 žena i 61 muškarac. Ispitanici su, prema starosti, podijeljeni u sljedeće starosne grupe: mladi ispitanici (18-30 godina), ispitanici srednjih godina (31-45 godina) i stariji ispitanici (46-60 godina), s tim da najveći dio uzorka (67%) pripada grupi mladih ispitanika, dok je prosječna starost ispitanika 30 godina. Ispitanici sa završenom srednjom (45%) i višom ili visokom školom (48%) se relativno jednako raspoređuju, dok je u uzorku najmanje onih sa završenim magisterijem, doktoratom ili specijalizacijom (7%). U odnosu na bračni status najviše je neoženjenih/neudatih ispitanika (62%). Ispitanici uglavnom potiču iz potpunih porodica (93%), u kojima nije bilo alkoholizma (63%) niti psihijatrijskih oboljenja (95%) i u kojima je odnos između roditelja, prema doživljaju ispitanika, bio dobar i topao (65%).

Istraživanje je sprovedeno u nekoliko faza. U prvoj fazi, prethodno navedene upitnike pretvorili smo u online formu, uz pomoć aplikacije Google Forms. U narednoj fazi, odredili smo uzorak istraživanja. U istraživanju su mogli učestvovati ispitanici stariji od 18 i mlađi od 60 godina, oba pola, bez dodatnih kriterijuma. U posljednjoj fazi usmjerili smo se na prikupljanje podataka. Kreirani upitnik podijeljen je ispitanicima preko društvenih mreža (Facebook, Instagram, Viber). Ispitanicima je ukratko objašnjena svrha istraživanja, kao i to da je istraživanje potpuno anonimno. Upitnik se popunjavao relativno brzo, s obzirom na to da je za popunjavanje bilo potrebno oko deset minuta. Nakon što je prikupljen dovoljan broj ispitanika, pristupljeno je obradi podataka u skladu sa postavljenim hipotezama.

Metode obrade podataka

Prilikom obrade podataka koji se odnose na proveru metrijskih karakteristika upotrebljenih skala korišćena je mjera koja pokazuje nivo pouzdanosti testa (Cronbach's Alpha). Analiza distribucije odgovora ispitanika na tvrdnjama upotrebljenih skala provedena je preko mjera centralne tendencije (aritmetička sredina) i mjera varijabilnosti (standardna devijacija, skjunis, kurtozis). Za testiranje značajnosti razlika između ispitanika različitih obrazaca PAV u odnosu na nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima primjenjen je postupak ANOVE, kao i Post Hoc testiranje, uz korišćenje Turkey naknadnog testa. Obrada podataka je vršena SPSS 20 statističkim paketom.

REZULTATI

Prva hipoteza odnosila se na očekivanje da će se u našem uzorku pojaviti četiri obrasca afektivne vezanosti: sigurni, okupirani, odbacujući i plašljivi. U tabeli 1 prikazane su statističke vrijednosti varijabli Upitnika PAV za ukupni uzorak. Analiza skjunisa i kurtozisa ukazuje da je distribucija normalna i po x i po y osi.

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

Tabela 1. Deskriptivne statističke vrednosti varijabli Upitnika PAV za ukupni uzorak
Table 1. Descriptive statistical values of variables from the PAV Questionnaire for the total sample.

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>S</i>	<i>K</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Izbjegavanje	136	21.32	7.47	0.31	-0.96	9	37
Anksioznost	136	19.37	5.77	0.46	-0.06	9	37

Napomena: N – veličina uzorka, M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, S – skjunis, K – kurtosis, Min – minimum, Max – maximum

Provjera prve hipoteze provedena je analizom upitnika PAV. Kako se Upitnik porodične afektivne vezanosti sastoji iz dvije subskale, subskale Izbjegavanje i subskale Anksioznost, ukrštanjem ove dvije dimenzije pojavila su se sva četiri obrasca afektivne

vezanosti (tabela 2). Ovim je prva hipoteza potvrđena. Iz tabele je vidljivo da u uzorku dominira sigurni obrazac afektivnog vezivanja, dok su okupirani i plašljivi obrazac relativno jednako i malo zastupljeni.

Tabela 2. Struktura ispitanika prema stilu afektivne vezanosti
Table 2. Structure of respondents according to affective attachment style.

<i>Obrazac afektivne vezanosti</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Kumulativni %</i>
Sigurni	95	69.85	69.85
Okupirani	5	3.68	73.53
Odbacujući	30	22.06	95.59
Plašljivi	6	4.41	100
Ukupno	136	100	

Drugom hipotezom ispitivali smo razlike između ispitanika različitih obrazaca PAV u odnosu na nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima. U tabeli 3 prikazane su statističke vrijednosti varijabli Upitnika P-ZUPO za ukupni uzorak.

Druga hipoteza provjeravana je primjenom postupka analize varijanse. Dobijeni rezultati prikazani su u tabeli 4 i ukazuju da postoji statistički značajna razlika između ispitivanih varijabli.

Tabela 3. Deskriptivne statističke vrijednosti varijabli Upitnika P-ZUPO za ukupni uzorak.
Table 3. Descriptive statistical values of variables from the P-ZUPO Questionnaire for the total sample.

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>S</i>	<i>K</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
P-ZUPO	136	78.853	18.8324	.609	.317	43.0	146.0

Napomena: N – veličina uzorka, M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, S – skjunis, K – kurtosis, Min – minimum, Max – maximum

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

Tabela 4. ANOVA test razlike između stila porodične afektivne vezanosti i skora na Upitniku pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima.

Table 4. ANOVA test of differences between the style of family affective attachment and the score on the Questionnaire of passive dependence in partner relationships.

	<i>ANOVA</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2	ω^2
AV	3545.13	3	3.52	0.017	0.07	0.05
P-ZUPO	44333.93	132				

Napomena: AV – skor na Upitniku porodične afektivne vezanosti, PZPO – skor na Upitniku pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima, df – broj stepeni slobode, F – veličina efekta, p – stepen značajnosti, η^2 i ω^2 – standardizovane mjere veličine efekta za analizu varijanse

Da bismo utvrdili razlike između ispitanika različitih obrazaca porodične afektivne vezanosti u odnosu na pasivnu zavisnost u partnerskim odnosima odlučili smo se na Post Hoc testiranje, koristeći Tukey test naknadnog poređenja (tabela 5).

Dakle, na osnovu naknadnog Tukey testa uvidamo da se statistički značajna razlika registruje između okupirano vezanih i sigurno vezanih ispitanika ($M = 22.88$, $p =$

0.04) i to tako da okupirano vezani ispitanici pokazuju veći stepen pasivne zavisnosti u relacijama sa partnerom nego što je to slučaj sa sigurno vezanim ispitanicima. Nađeni rezultati potvrđuju da je u grupi sigurno vezanih ispitanika stepen pasivne zavisnosti u partnerskim relacijama niži i u odnosu na ostale tri grupe, ali registrovana razlika ne dostiže nivo statističke značajnosti.

Tabela 5. Naknadni Tukey test međusobnog poređenja obrasca porodične afektivne vezanosti u odnosu na skor na Upitniku pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima

Table 5. Follow-up Tukey test of mutual comparison of the pattern of family affective attachment in relation to the score on the Questionnaire of Passive Dependence in Partner Relationships.

		<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>T</i>	<i>Koenovo d</i>	<i>p_{Tukey}</i>
Odbacujući	Okupirani	-21.77	8.85	-2.5	-1.19	0.07
	Plasljivi	-13.6	8.2	-1.66	-0.74	0.35
	Sigurni	1.12	3.84	0.29	0.06	0.99
Okupirani	Plasljivi	8.17	11.1	0.74	0.45	0.88
	Sigurni	22.88	8.5	2.72	1.25	0.04*
Plasljivi	Sigurni	14.72	7.71	1.91	0.80	0.23

*Napomena: M – aritmetička sredina, SE – standardna greška, T – vrijednost T testa, p_{Tukey} – stepen značajnosti (*p < .05)*

DISKUSIJA

Osnovne pretpostavke ovog istraživanja bile su da će se ispitanici različitih obrazaca porodične afektivne vezanosti razlikovati u odnosu na nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima, te da će sigurno vezani ispitanici imati niži stepen pasivne zavisnosti u odnosu na nesigurno vezane ispitanike.

Kao što smo već ranije napomenuli, dijete na osnovu ponavljanih interakcija sa majkom (ili njenom zamjenom), a kroz svakodnevna iskustva, formira sigurnu ili nesigurnu afektivnu vezanost, odnosno jedan od modela afektivnih veza: sigurni, okupirani, odbacujući i plasljivi obrazac afektivne vezanosti. S druge strane, zavisnost od druge osobe ima svoje porijeklo u

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

emocionalnoj prošlosti osobe i odrastanju uz roditelje koji nisu adekvatno zadovoljavali potrebe djeteta tokom dužeg vremenskog perioda (Leko, 2018).

Dobijeni rezultati potvrdili su očekivanje da će se u našem uzorku pojaviti četiri obrasca porodične afektivne vezanosti. Pokazalo se da u uzorku dominira sigurni obrazac vezivanja (70%), što je u skladu sa teoretskim okvirom i većinom dosadašnjih istraživanja kako na našim prostorima (Stefanović-Stanojević, 2002; Stefanović-Stanojević, 2007), tako i u svijetu (Bartholomew, & Horowitz, 1991; Brennan et al., 2001). Ovakav rezultat se može objasniti činjenicom da živimo u društvu u kojem su porodične veze još uvek tradicionalne i jako čvrste, a dijete je u fokusu pažnje. Ipak, treba pomenuti da postoje istraživanja sa drugačijim rezultatima. Naime, neke studije sprovedene u Njemačkoj pokazale su odbacujući obrazac afektivne vezanosti kao dominantni afektivni obrazac (van Ijzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2003; van Ijzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2008), za razliku od našeg istraživanja, gde se kod samo 22% ispitanika pojavio navedeni obrazac. Ovakvu istraživačku razliku svakako možemo objasniti upravo razlikom između naše dvije kulture: u zapadnim zemljama se naglasak stavlja na pojedinca, na njegova lična postignuća i na priliku da se osamostale (Stefanović-Stanojević, 2002).

Drugom hipotezom provjeravali smo razlike ispitanika različitih obrazaca porodične afektivne vezanosti u odnosu na nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima. Pri tom su statistički značajne razlike nađene jedino između okupirano vezanih i sigurno vezanih ispitanika. Okupirano vezani ispitanici, prema našim rezultatima, pokazuju značajno veći stepen pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima u odnosu na sigurno vezane ispitanike. Razlika između ispitanika sa okupiranim i ispitanika sa odbacujućim obrascima vezivanja u odnosu na nivo pasivne zavisnosti postoji ali nije statistički značajna, dok razlike između odbacujuće vezanih i sigurno vezanih ispitanika gotovo da i nema.

Dobijene rezultate možemo objasniti ukratko se osvrćući na teorijski pristup istraživanju. Dakle, iz perspektive Teorije afektivnog vezivanja, objašnjenje bi moglo biti u tome da unutrašnji radni modeli, kao specifične kognitivne sheme u osnovi obrazaca afektivnog vezivanja, vode tome da osobe sebe i druge opažaju na specifičan način. U slučaju pasivnosti i zavisnosti, one sebe vide kao manje vredne, a druge kao neprocjenjive. To vodi odustajanju od ličnih granica i održavanju odnosa „po svaku cijenu“. Samim time, na empirijskom nivou je moguće očekivati povezanost nesigurnih obrazaca ponašanja i pasivno-zavisnih težnji u partnerskim odnosima. Teorija afektivne vezanosti govori o sklonosti okupirano vezanih da negativno procjenjuju sebe, te im je potrebno bezuslovno prihvatanje drugih da bi se osjećale sigurno i bezbjedno (Samardžić, 2021a). Kako, po teoriji, ove osobe i u odrasloj dobi pokazuju tendenciju da stvaraju isti okupirani obrazac i u partnerskim odnosima, ovakav istraživački rezultat može se objasniti kroz činjenicu da okupirane osobe nose osjećaj nevoljenosti iz ranog djetinjstva, na kome počiva njihov doživljaj lične inferiornosti i manje vrednosti. Moguće je da osobe sa okupiranim obrascem partnerske vezanosti, zbog negativne slike o sebi, imaju strah da će biti ostavljene (jer nisu dovoljno dobre), pa zbog toga pretjerano investiraju u vezu, a od partnera očekuju stalne potvrde ljubavi.

Ovi nalazi su u skladu sa rezultatima do kojih je došla Nikić (2011), a prema kojima su osobe sa okupiranim stilom vezivanja u partnerskim vezama posesivne, impulsivne, sklone ljubomori i opsesivnoj ljubavi. Slično, Stefanović-Stanojević (2007), je utvrdila da su okupirano vezane osobe sklone da u konfliktnim situacijama ispoljavaju anksioznost i strah od napuštanja, koji je do te mere preplavljujući da one ne uspijevaju da se fokusiraju i da rješavaju sam konflikt.

Ograničenja rada

Kao jedno od ograničenja ovog rada može se pomenuti relativno mali uzorak, zbog čega rezultate ovog istraživanja ne možemo uopštavati, posebno iz razloga što u uzorku dominiraju mlađi ispitanici, starosti

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

od 18 do-35 godina. Razlog ovome vidimo u činjenici da su mlađi ispitanici skloniji da koriste društvene mreže pa samim tim su i češće popunjavali ponudene upitnike. Ovo naš uzorak čini nedovoljno reprezentativnim, pa stoga dobijene rezultate ne možemo prezentovati kao čvrsto dokazane tvrdnje.

Drugo ograničenje odnosi se na činjenicu da, s obzirom da je popunjavanje upitnika bilo online, nismo bili u mogućnosti da pratimo način odgovaranja svakog ispitanika u istraživanju, pa ostaje otvorena mogućnost da su neki od ispitanika popunjavali upitnike bez dovoljno razumijevanja i interesovanja, što u krajnjoj liniji može obezvrijediti istraživanje i dovesti do neočekivanih rezultata.

Buduća istraživanja trebalo da se provedu na većem uzorku, sa ravnomjernije raspoređenim starosnim grupama i ravnomjernijim raspoređivanjem u obrasce afektivnog vezivanja. Dalja istraživanja bi mogla da idu i u pravcu ispitivanja uticaja pola na nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima.

ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja su u saglasnosti sa većinom istraživanja na temu odnosa afektivne vezanosti i partnerske pasivne zavisnosti. Potvrđeno je očekivano prisustvo četiri obrasca afektivne vezanosti na našem uzorku, pri čemu je najdominantniji sigurni obrazac porodične afektivne vezanosti. Nađene su statistički značajne razlike između ispitanika različitih obrazaca porodične afektivne vezanosti u odnosu na nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima. Ove razlike se prevashodno odnose na ispitanike sa okupiranim obrascem vezanosti, koji su pokazali značajno veći nivo pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima u odnosu na ispitanike sa sigurnim obrascem vezivanja. S druge strane, razlike u odnosu na ispitanike sa odbacujućim i plašljivim obrascem vezivanja nisu se pokazale statistički značajnim.

LITERATURA

- Bartholomew, K., & Horovitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four- category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226–244.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and los: vol.I. Attachment*. New Jork: Basic Books.
- Brennan, K. A., Clark, C.L., Shaver, P.R. (2001). Self - report measurement of adult attachment: An integrative overview. U J. A. Simpson, & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory nad close relationships* (pp 46-76). New York: Guilford Press.
- Fisher, M. I., & Hammond, M. H. (2019). Personal ties and prejudice: A meta-analysis of romantic attachment and ambivalent sexism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(7), 1084-1098.
- Shaver, P., & Hazan, C. (1988). A biased overview of the study of love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5(4), 473-501.
- Leko, I. (2018). *Uzroci ovisničkog ponašanja koji uništavaju vaš odnos s partnerom*. Preuzeto 17.10.2022. sa: <https://zivim.gloria.hr/zivim/volim/uzroci-ovisnickog-ponasanja-koji-unistavaju-vas-odnos-s-partnerom-8631443>.
- Mićanović, Ž. (2005). *Afektivna vezanost depresivnih osoba u partnerskim odnosima*. Magistarski rad. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija.
- Mićanović-Cvejić, Ž., Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija, D. (2009). Ambivalentna afektivna vezanost u bračnim odnosima. *Psihijatrija danas*, 41(1-2), 43-53.
- Nikić, G. (2011). Povezanost stilova ljubavi s privrženošću, brižnošću i seksualnim zadovoljstvom u ljubavnim vezama. *Ljetopis socijalnog rada*, 18(1), 83-102.
- Nikić, G. i Travica, V. (2007). Primena teorije afektivnog vezivanja u proučavanju partnerskih odnosa. U Hanak, N. i Dimitrijević, A. (Ur.), *Zbornik radova: Afektivno vezivanje, teorije, istraživanje, terapije* (str. 133-

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

- 148). Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta.
- Pedović, I. (2010). Afektivna vezanost i socijalna samoefikasnost. *Godišnjak za psihologiju*, 7(9), 141-160.
- Robinson, L., Segal, J., & Jaffe, J. (2022). *How Attachment Styles Affect Adult Relationships*. Preuzeto 22.10.2022. sa: <https://www.helpguide.org/articles/relationships-communication/attachment-and-adult-relationships.htm>.
- Samardžić, S. (2021a). Porodično afektivno vezivanje i agresivnost kod nepsihlotičnih počinitelaca nasilnih krivičnih dela. *STED Journal*, 3(1), 1-11.
- Samardžić, S. (2021b). *Porodična dinamika, psihopatologija i nasilni kriminalitet*. Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment.
- Stefanović-Stanojević, T. (2002). Bliske partnerske veze. *Psihologija*, 35(1-2), 3-23.
- Stefanović-Stanojević, T. (2005). *Emocionalni razvoj ličnosti*. Niš: Filozofski fakultet, DIGP „Prosveta“.
- Stefanović-Stanojević, T. (2007). Afektivna vezanost kao kroskulturalni fenomen. U Hanak, N. i Dimitrijević, A. (Ur.), *Zborniku radova: Afektivno vezivanje, teorija, istraživanja, psihoterapija* (str.45-66). Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta.
- Šakotić, J. (1996). *Povezanost kompleksa inferiornosti i pasivne zavisnosti u partnerskim odnosima*. Diplomski rad. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija.
- Tianyuan,L., & Chan, D. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology*, 42(4), 406–419.
- van Ijzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2003). Attachment disorders and disorganized attachment: Similar and different. *Attachment & Human Development* 5(3), 313-320.
- van Ijzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2008). The distribution of adult attachment representations in clinical groups: A meta-analytic search for patterns of attachment in 105 AAI studies. In H. Steele & M. Steele (Eds.), *Clinical applications of the Adult Attachment Interview* (pp. 69–96). The Guilford Press.

Bogdanović, T. i Samardžić, S. (2023). The interaction of family affective attachment and passive dependence in partner relationships. *STED Journal*, 5(1), 1-10.

THE INTERACTION OF FAMILY AFFECTIVE ATTACHMENT AND PASSIVE DEPENDENCE IN PARTNER RELATIONSHIPS

Tijana Bogdanić¹, Snežana Samardžić²

¹University PIM, Faculty of Philosophy, despota Stefana Lazarevića bb, 78 000 Banja Luka, BiH

²PHI Special hospital for psychiatry, Podromanija bb, 71 350 Sokolac, BiH, nenasok@yahoo.com

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDC 159.922.8:316.356.2

DOI 10.7251/STED2305001B

COBISS.RS-ID 138452481

Paper Submitted: 27.01.2023.

Paper Accepted: 18.05.2023.

Paper Published: 29.05.2023.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Corresponding Author:

Snežana Samardžić, JZU Specijalna bolnica za psihijatriju Sokolac, Podromanija bb, 71.350 Sokolac, BiH, nenasok@yahoo.com

Copyright © 2022 Tijana Bogdanić, & Snežana Samardžić; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

ABSTRACT

The paper has the main goal to determine whether there is a statistically significant connection between early created affective relationship between parents and children and later partner relationships. The research was conducted on a sample of 136

respondents, 75 women and 61 men. The following questionnaires were used in this research: a structured questionnaire for sociodemographic and family data (gender, education, marital status, completeness of the family, family functionality, upbringing, alcoholism in the family during childhood and psychiatric diseases), a questionnaire about family affective attachment and the scale of passive dependence in partner relationships. The data were collected via social networks. The research results confirmed the expected frequency distribution of the four patterns of affective attachment in our sample. Also, it was shown that respondents of different patterns of family affective attachment discriminate in the level of passive dependence in partner relationships. According to the data obtained through statistical processing, respondents with an occupied attachment pattern achieve the highest scores on the Questionnaire of Passive Dependence in Partner Relationships, while securely attached respondents achieve the lowest scores. Although insecurely attached subjects achieved higher scores on the mentioned questionnaire than securely attached subjects, this difference was not statistically significant, and that is why our third hypothesis was rejected.

Keywords: family affective attachment, passive dependence, partner relationships.